

DOCUMENTA

Virrey Gurrea. Hem de fer constar que els santjoaners agermanats se portaren bé amb Solanda, salvant, com hem dit, la Senyora Sala de la fúria dels seguidors d'En Colom.

De les visites d'Autoritats a la vila, hem recollides les que ens feren en els segles XVII i XVIII, de què parlen els llibres de Consells. A principi de Novembre de 1609 el Sr. Virrey avisa que la Universitat tengui posada per allotjar els Jutges de la règia Cort, que vendran a la vila. Pel Setembre de 1679 el *Sargento Mayor*, que era com el general Governador d'ara, anuncia la seva vinguda per passar revista a les armes i municions. Pel mes d'Abril de 1682, s'avisava per la visita del Senyor Virrey, i al Juliol següent el Jutge de Corts mana que li tenguen aperellada posada amb tres llits i tres matalassos a cada llit. Al Juny de 1696, ha de venir el Sr. Virrey, Magnífic Jutge, *Sargento Mayor* i demés ministres, i finalment el mes de Maig de 1799, se lloga posada per lo Senyor Virrey, Jutge de la reial Cort i ministres. No podem dir l'objecte de les visites de les primeres Autoritats.

Pel Desembre de 1724 vingué a Sant Joan en visita pastoral el Rdm. Bisbe D. Joan Pérez de Zapata. Visità la parròquia i Consolació, d'on era donat En Joan Portell i el rector era el Dr. Martí Jaume. En l'inventari de robes de l'Oratori se trobà una vestidura de N.^a Senyora amb què, se diu, fonc trobada. La parròquia tenia 393 cases, 1600 personas de comunió i 160 solament de confessió. La rectoria tenia de renda 870 lliures un any amb altre. El Reverend Comú tenia obligació de celebrar siscentes misses cantades i cinccentes vint de baixes, cent deu Matines i catorze Nocturns de difunts, en diferents diades de l'any. L'altar major tenia dos beneficis, fundats per Pere Calderer i Sebastià Font de Sineu, respectivament. La Capella de les Ànimes altres dos, de fundació dels honorables Miquel Barceló i

Amador Fiol, i l'altar del Roser també dos, fundats pel Magnífic Francesc Garriga i Joana Julià Garriga i per l'honorable Miquel Socies de Tagamanent. Hem recollit també un notable contracte d'arrendament de la possessió neta So'n Deixopta de la casa Ferragut, que a principis del segle XVII se desplaça de Selva a Sant Joan, i un altre de la possessió d'Ortella, any 1583, contracte formalitzat per la prioressa del Convent de Sineu, Sor Anna Puigdorfila per una banda, i per l'altra per l'arrendador Rafel Bauzà. Era allavors Ortella propietat del monestir de monjes concepcionistes de Sineu. L'arrendador havia de dar al convent anualment cent i una quarteres de blat i vint de xeixa aportades a Sineu; més noranta lliures en tres terces, un quintar de formatge de Març, eixut, dos anyells bons i una fogassa tendra pels darrers dies, i altres dos anyells i una fogassa per les festes de Pasqua. Pensau quina possessió seria Ortella amb tan bona renda anual!

Con una nota curiosa volem transcriure algunes coses d'un inventari d'Elisabet Pocoví, muller en segones núpcies, de l'honor Joan Florit, Virgo, que ens dóna a conèixer les joies, prendes de calçar i vestir d'una casa pagesa acomodada. És del segle XVIII, i la casa de dita madona sembla que seria la coneguda darrerament per la casa de l'amo Arnau Mayol, carrer de Fra Lluís Jaume. Entre altres objectes reconta: una senalla de clotar plena d'ametlons de seda; una gavardina d'estam torçut, morada, amb sos botons de pell; un covonet amb una barretina i sis mocadors, dos de filadís, dos de tafetà negre amb retxes vermelles i blanques, un d'indiana amb piquets i altre de seda de diferents colors. Dins un baül de navegar, una capseta amb tres dobles de vint de peça, una bosseta amb set catorzens i dos duros de plata, sis sarrons de gat i sis talets de canyom, tots buits. Un rosari de coraï amb son rellicari de plata, daurat d'or; una cinta de plata amb sos agullers de setze unces, i una altra de pes de denou unces, pesada amb la romana; una bossa de domàs i dins ella quatre parells de botons d'or encadenats de coll i punyo, i un rosari d'or amb son rellicari, creuer i creueta i desset Gloriapatris.

Exponent de la religiositat del poble, foren

les festes solemníssimes celebrades per la declaració dogmàtica de la Immaculada Concepció de Maria Santíssima. Les celebrà Sant Joan pel Juny de 1845. Començaren dia 16 amb una gran processó composta per la Rda. Comunitat, poble, milícia nacional, banda de música i Autoritats, que recollí de la casa de D. Antoni Fiol una bellíssima imatge de la Immaculada, i ornada d'or i diamants fonc portada triomfalment per quatre eclesiàstics a l'Església. Els carrers estaven adornats de murta, arcs i domassos; l'Església semblava una mar de llum; 730 atxes de cera i 130 ciris encesos escampaven torrentades de claror i mostraven els rics adorns de la casa del Senyor. Se cantaren Completes a tota orquesta, a la plaça se cremaren vistosos focs artificials, i l'endemà se digué Missa de Comunió general, s'oficià Missa solemníssima amb l'orquestra vinguda de Lluchmajor, i féu el sermó el Rd. D. Gabriel Ribes, prevere. L'oferta captà 96 lliures i amb altres almoines es replegaren 105 lliures i una arrova de cera elaborada. Les famílies il·luminaren llurs cases, i els principals pagaren totes les despeses.

De la religiosa cultura del nostre poble se'n féu llengos el Rd. P. Andreu de Palma, caputxí, en la novena de Sant Antoni, que ens predicà l'any 1938. En el sermó sobre la vida parroquial, historià les tres Esglésies parroquials alçades per la fe i pietat santijoanera, que féu florir tants de fills espirituals com el Ven. Fra Lluís Jaume, franciscà i protomàrtir de l'Alta Califòrnia, al qual ha dedicat un carrer de la Ciutat son Excel·lentíssim Ajuntament.

Amb gran satisfacció he de recordar les dues excursions arqueològiques que feren a Sant Joan, el P. Miquel Alcover S. J. i D. Rafel Isasi, membres de la Comissió provincial de Monuments Històrics. Visitaren les possessions de: *Carrutxa* (on trobaren molts fragments de ceràmica vermella i pedres de talaiots); *Solanda* amb les seves coves prehistòriques i Castellots de llegenda i tresors encantats; *Sa Bastida*, de casal antiquíssim i tal volta el de major valor arqueològic-artístic de la part forana (amb la seva Cova monumental, tomba o vivenda dels primers mallorquins); *So'n Gil* amb enterraments prehistòrics; *Orta*, que té per escut el de la família Lull i posseeix un

portal principal, escala i portal de la sala d'arc conopial que podrien figurar en el palau més ric dels temps medievals; i *Ortella*, casa de camp d'un exterior senyorial amb un majestuós portal mediterrani mallorquí renacentista, coronat per un escut que ostenta sobre un mar un cetaci que té les característiques del delfí (era l'escut de la família Homar); *So'n Baró*, que deixa veure encara la seva magnificència passada; la Cova de *So'n Sineu* del terme de Manresa; etc.

Les vetlades literàries organitzades per D. Francesc Oliver dels Calderers en el Centre Catòlic i en la casa Fernández, a on parlaren el nostre estimat Ecònom i el benemèrit Oliver sobre temes altament culturals, i recitaren poesies originals inspiradíssimes, Fr. Rafel Ginard Bauzá, franciscà, el jove poeta Miquel Gayà i Sitjar i també el mestre nacional de la nostra Graduada lletgí amb tota maestria trossos de la «Gerreta del Catiu» de Mossèn Miquel Costa i Llobera i «La Colcada» d'En Pere d'Alcàntara Penya.

La gran festa de Sant Sebastià, votada ja des del temps de l'antigor, i el festival històric-literari del vespre, solemne i concorregut, que tengué per ornament i vasa d'or al Molt Il·lustre Vicari General, fill molt destacat d'aquesta contrada Sinium, el rector de Sineu i alguns sacerdots, además de les personalitats selectes de la Ciutat, presidit tot pel nostre digníssim batle i companys de consistori. I els il·lustres visitants no tan sols volgueren honrar la nostra festa amb la seva presència, sinó que també fonc la seva voluntat que guardàssem estampades damunt DOCUMENTA les seves impressions sobre la dita festa, i que foren de no merescut elogi i d'entusiasme per a tots nosaltres.

Ens plau així mateix manifestar el nostre agraïment fervorós al digníssim Ajuntament de Sineu, que presideix D. Josep Oliver Campins, per haver acordat unànimement, dia 9 de Juliol de l'any passat, col·laborar a DOCUMENTA i ajudar a la nostra obra d'investigació històrica, i subscriure's per cinquanta exemplars de dita publicació, per repartir-los als més entusiastes de fer reviure l'antiga i interessant història del *Sinium* romà.

Record, i vaig a acabar, de quan estudiava els poetes llatins, que Virgili en el llibre V de

L'Eneida deia que el piadós Eneas, després de grossos temporals, pogué arribar a les plages de Sicília, terra sagrada que guardava les despulles del seu pare Anquises. Acompanyat dels seus, anà al monument funerari, hi escampà flors moradenques, hi vessà copes de vi i de llet, i amb pietat filial honorà la memòria del seu genitor. Mentres tant féu aparició una grossa serp, mol vistosa, color de cel i daurada, que rodetjà el mausoleu, tastà les ofrenes i menjars presentats i desaparegué. Dubtà Eneas si havia vist el geni d'aquell lloc, o l'esperit del seu pare, que venia per agrair aquelles honres. Com desitjaria jo, que, vençudes les dificultats i contratemps que es puguen presentar, arribàssem al terme de la nostra tasca i poguéssim presentar als nostres pares i avantpassats un homenatge digne, honrant així el nostre poble!

R. GAYÁ, Prev.

73.

L'ORATORI DE CONSOLACIÓ ⁽¹⁾

Molt respectable Senyor:

Senyores i Senyors:

No estava dins els meus plans el venir ací a ocupar aquest lloc per tractar d'un tema que és per a mi molt atractiu i suggestiu; però la súplica del bon amic En Francesc Oliver, que està a tota hora animat de tant de zel per fer reviure tot quant és digne i honorable dins la història de Sant Joan, me féu tombar el cap i acceptar la immerescuda invitació, no sense abans fer-li saber la buidor i esquefiment dels meus conceptes, ja que sempre tots es mouen sense el fons que és necessari en la matèria expositiva, i per pitjor sols els anima la migrada expressió meua, que és a la fi la facultat ardent de fer sentir l'atracció màxima del públic perquè és ella la que dóna pròpia vida, bellesa i calor a la vibració de la paraula.

Però una vegada posat davant vosaltres, he de dir i reconèixer obertament que si és ben ver, per una part, que he vingut amb poques coses, allò que deim casi de buit, i per pitjor

⁽¹⁾ Disertació pronunciada por D. Antonio Jiménez en el acto literario del 20 de Enero último.

sense cap gala ni ramell,—justament quan altra cosa es mereixia la diada de l'invicte Sant Patró, del valent defensor de l'Església, que morí voltat de llum per la fe de Jesucrist sota el poder de Dioclecià,—també és cert que duc guardada la il·lusió de correspondre ple de bona voluntat a l'atenció que em dispensau, parlant-vos just una estona de coses que aixecant-nos un poc damunt el nivell normal de la terra, com es fa necessari avui en dia, ens animin i enrobustesquin fortament, ja que van empeltades a l'arbre bell i esponerós que s'alimenta de la substància espiritual, que manté tota la història i tradició, sempre respectable, i que pel seu especial relleu forma part íntima del vostre ésser, perquè du precisament l'altíssim mèrit del segell diví, posat dins la iniciació del caseriu, dins l'ànima dels seus veïns, perquè així no marcàs mai la directriu i més segura guia per orientar el llarg seguici de les generacions, sempre en vida de combat, per llei eterna dels humans destins.

Així és que, si alguns punts interessants rumbosament se m'oferien per desplegar davant vosaltres, mirats tots sota l'aspecte de la història que és la mestra diligent que ens conta el passat, i de l'art, que amb la traça i la bellesa de la forma tant l'ajuda i afavoreix animat per la constant evolució, ja és de veure que, posat al punt de concretar i elegir, cap me va semblar millor, tant per l'alt valor religiós que sens dubte representa, com per l'esplet de suggerències artístiques que verament tot ell exhala, que el de posar els ulls en la graciosa muntanyola que és peana d'un santuari secular on es guarda i es venera una Verge ben airosa que és la reina del cel: una Senyora que a mans plenes té grans dons per escampar i afavorir als qui l'adoren coralment; una Mare tota tendresa, que amb el dolç títol de la Consolació sempre empara i protegeix amb amor particular a tots els seus, que plens de viu agraïment li ofereixen les pregàries i els seus béns, que sens dubte són les flors més escollides que embaumen el camaril.

Una volta que ha quedat assenyalat el santuari de les vostres dolces preferències pel motiu de guardar-s'hi els més vells records de la vida religiosa i de la iniciació del poblat i que tan lligats perduren amb els decrets del

Reial Repartiment, amb les «jovades de terra» donades a En Pere de Palau i amb el vell rafal que duia el nom aràbic d'Alhamar, ens hem sentits traslladats al peu de la muntanyola i s'han repassat en la memòria tots els valors llegítims que tant la Història com la Plàstica han deixat allà patents per a glòria perdurable i testimoni de la fe dels vostres avantpassats.

Propi és que, posats tots davant el quadro imaginari, vegem amb tota claredat el conjunt plaent i harmoniós que sempre forma aquell paratge, preferit per l'esperit, podent fer l'anotació de les formes constructives, recomptar detalls i coses del vostre gust particular, apuntar les preferències de visió, expressar la completa disposició de l'església recollida i sobre tot esbossar la justa traça de la imatge de Maria, a qui contau reverentment les vostres alegries i dolors.

Mes, per damunt l'alt concepte que posseïu d'aquell nucli religiós, tendré la gosadia de dir-vos, en la plena i afectuosa confiança d'un qui estima tots els cúmuls de tresors que la ciència arqueològica ha posats davall el seu mantell, que no tot lo referent a l'història que ofereix el santuari, és encara conegut, ni molt menys explorat; a més d'això, sofrim de gran penúria de bons valors documentals, que, com sabeu, són els títols i les executòries que sempre han de precedir tot estudi monogràfic seriós. Ells, els documents esgrogueïts, és segur que qualche dia sortiran, per revelar-nos la notícia útil o la derivació favorable que descobrirà, encara que amb lentitud, el vel que fa persistentment borrosa l'edat certa de les formes constructives que allà dalt estan guardades com a arrels de les que avui estan patents.

Per a imaginar millor tota l'obra del passat sense que falti la il·lusió i la bella fantasia per la carència d'elements arcaics o restes llavors corresponents als anys foscos de la iniciació del culte públic en el santuari, es fa precís sostreure'ns a l'ambient que ens volta, a fi de trobar el medi que afavoresqui la visió del temps i de les construccions que ara ens preocupen.

Entrem, per consegüent, en l'explicació.

El camí que ens condueix a l'església de la mare de Déu, està torçut per l'antigor, mira a

llebetx, es veu bell i naturalment mogut per algunes ondulacions i desnivells, i al poc temps, donades aquelles 939 passes que senyala el cronista Berard, (1) o les mil que fixa l'il·lustre Binimelis, (2) ens trobam al peu del pujol venturós. Per pujar hi, no anem per les costes de pendent més reduïda, sinó per la vella escalonada color de plom, per l'antiga obra de pedra, que amb cert to senyorial i palatí duu la nota de grandesa, ajustada a l'ideal dels qui hi desfilen continuament, i unes mides apropiades per a passar-hi tota devota gernació, com la que els dies de festa solemnia la recorre com per donar-li més valor i enaltiment...

Però no vull encarir davant vosaltres la bellesa de l'escala que un poeta vostre, franciscà i bon amic meu, ha cantat millor que jo, ni entrar en el caràcter únic que ella té de dalt a baix, però que a mi em diu que està bé a tot amb els innombrables sacrificis i promeses que han vists aquelles pedres *ennegrides* i *disformes* ací i allà, però també tan ungides pels records i les emocions com besades per les ombres dels vells arbres i xiprers, que li donen fort caràcter i conviden a pregar amb els ulls posats al cel...

Ja passats els escalons tan dignes de respecte, i havent trobat ja uns bancs de pedra o la part d'un Via-crucis que sembla desgranat, ens hem trobat en el gran replà de la cisterna, anotada pels antics i obrada en el segle XVII. En girar-nos, com s'espaija i ens meravella la visió de l'ample camp que s'ofereix graciosament amb la colorejada pompa dels seus valors! I com podríem entretenir-nos, si volguéssim, trobant qui ens donàs l'explicació poetitzada del panorama, tan replè de sentit religiós perquè és humil, com molt bé s'ha dit; (3) qui ens recordàs els noms dels puigs com el de Sant Onofre, que està a l'enfront, alçat de puntes per millor establir relació amb el pujol marià assentat en terres de Solanda, i els títols de les serres

(1) *Historia de Mallorca* escrita por D. Jerónimo Berard y Solá, 1742-1795, Regidor de la ciudad de Palma. Villa de San Juan.

(2) *Historia General del Reino de Mallorca*, escrita por su primer cronista D. Juan Binimelis, Pbro., Médico, Matemático, Astrónomo, y Teólogo, Beneficiado de la Santa Iglesia Catedral de Mallorca, dirigida a los Jurados del mismo Reino año 1595. Tomo IV: En el que se refiere la fundación y progresos del Reino con su derrotero. Pág. 179 del cap. XXX: De la Villa y Parroquia de San Juan y su término.

(3) *La Mare de Déu de Consolació*. Sermó predicat en el seu oratori dia 20 d'abril de 1941 per Fra Rafel Ginard Bauçà, Segona part, III. Pág. 38 de DOCUMENTA.